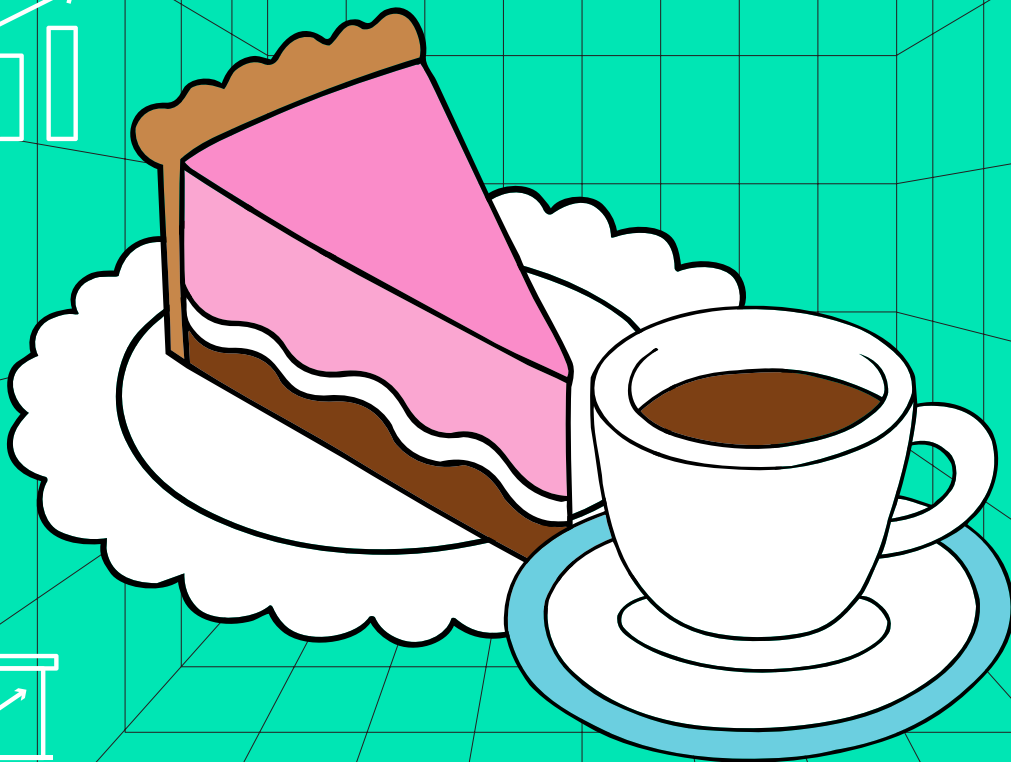
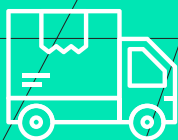
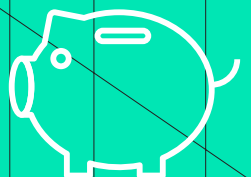
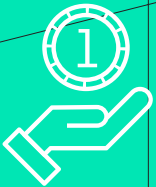
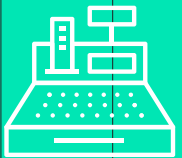
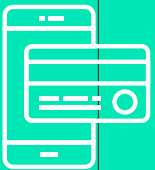
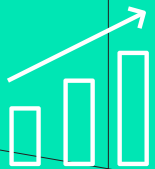

MARKTEN

Wat mag te koop zijn in onze samenleving?
Een lespakket vol gedachte-experimenten voor kinderen

Auteurs: Lisa Herzog¹, Tazuko van Berkel², Eddie Brummelman³ en Marleen Hoebe³

Met bijdrage van: Franka de Brouwer, Evelien Everts, Eva Teeling, Femke Bergenhenegouwen

¹Rijksuniversiteit Groningen

²Universiteit Leiden

³Universiteit van Amsterdam

Gebruikt beeldmateriaal: Depositphoto en AdobeStock

De werkbladen en PowerPointpresentatie van dit lespakket zijn gratis te downloaden via lilscientist.nl en Open Science Framework (<https://osf.io/8wbcv/>).

CC-By Attribution 4.0 International

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Herzog, L., van Berkel, T. A., Brummelman, E., & Hoebe, M. (2025). Markten: Wat mag te koop zijn in onze samenleving? Een lespakket vol gedachte-experimenten voor kinderen. In E. Brummelman & M. Hoebe (Red.), Lil'Scientist: Lespakketten om kinderen spelenderwijs echte wetenschap te laten doen. KiDLAB, Universiteit van Amsterdam.

INHOUDSOPGAVE

3

WAT IS EEN EERLIJKE MARKT VOOR VERJAARDAGSFEESTJES?

4

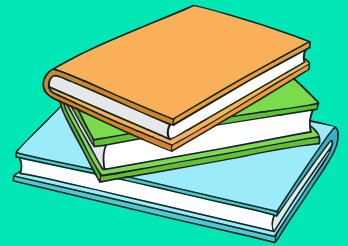
KERNBOODSCHAPPEN

1. Wetenschap gaat ook over wat rechtvaardig is.
2. Wetenschap kan niet de toekomst voorzien, maar wel voorspellen.

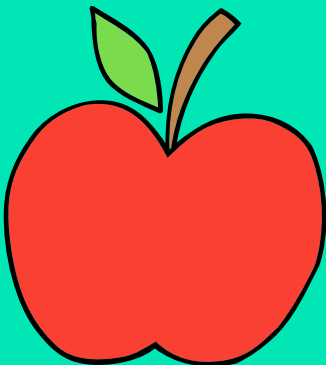
5

3. Bij wetenschap is het belangrijk om goed naar anderen te luisteren, maar ook zelf kritisch te blijven.

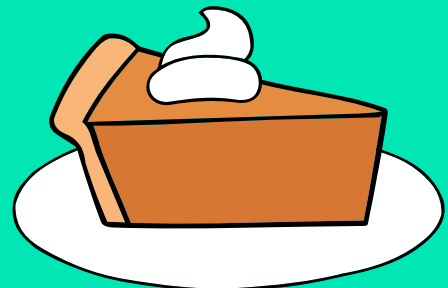
6

LEERDOELEN
MATERIALEN
PROTOCOL

7

Tijdsindeling
Script

8

DE DIA'S

WAT IS EEN EERLIJKE MARKT VOOR VERJAARDAGSFEESTJES?

Kun je iemand betalen om in jouw plaats sorry te zeggen voor het vernielen van een verjaardagscadeau? Is het oké om je oma een verjaardagskaart te geven waar jouw naam op staat maar die jij niet hebt geschreven? Wat is beter: dat jij minder betaalt voor een verjaardagscadeau of dat de makers van dat cadeau meer verdienen? In dit lespakket gaan leerlingen aan de hand van gedachte-experimenten hierover nadenken. Hiervoor gebruiken ze hun eigen gereedschapskist: hun inleefhoofd, hun luisterhoofd, hun meedenkhoofd en hun tegendenkhoofd. Daarmee komen ze uiteindelijk met een idee voor een eerlijke markt voor hun eigen verjaardagsfeestje.

De les duurt ongeveer 2 uur en is bestemd voor kinderen die in de laatste klassen van de basisschool zitten of in de eerste klas van de middelbare school, in de leeftijd van 8 tot en met 13 jaar.

KERNBOODSCHAPPEN

1. WETENSCHAP GAAT OOK OVER WAT RECHTVAARDIG IS.

Onderzoeksvragen kunnen gaan over wat we toelaatbaar vinden. Wetenschap houdt zich namelijk niet alleen bezig met hoe dingen werken, maar ook met wat we rechtvaardig vinden. Wat mag wel en wat mag niet? Hoe moet de samenleving eruitzien? Wat vinden we belangrijk? Of het nu gaat om medische technologie, kunstmatige intelligentie of klimaatbeleid, wetenschap helpt ons te bepalen wat goed is om na te streven – en wat we beter kunnen vermijden.

TIPS VOOR DE LEERKRACHT

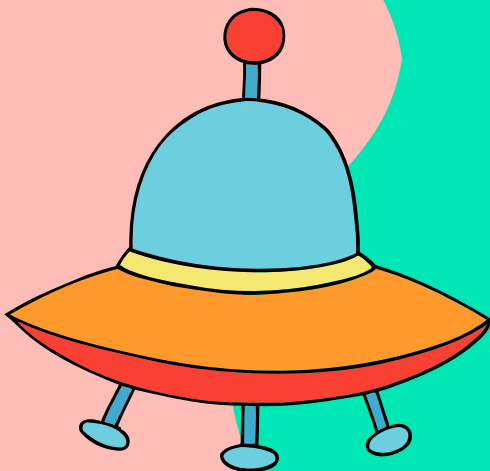
- Stel leerlingen bijvoorbeeld eens de vraag: 'Als je honger hebt, mag je dan eten van de burens stelen?' Dan wordt al snel duidelijk wat er wordt bedoeld met wat we toelaatbaar vinden.
- Laat leerlingen zelf onderzoeksvragen verzinnen die gaan over wat goed en fout in de samenleving is.

2. DE WETENSCHAP KAN NIET DE TOEKOMST VOORZIEN, MAAR WEL VOORSPELLEN.

Sommige onderzoeksvragen zijn moeilijk te beantwoorden, zoals vragen over de toekomst, maar kunnen we wel proberen te beantwoorden op basis van alle kennis die we tot nu toe hebben. We weten niet wat er in de toekomst gaat gebeuren en kunnen dat ook niet in het hier en nu meten. Daarvoor zou je eigenlijk een tijdsmachine moeten hebben. Helaas bestaat er nog geen machine waarmee we echt door de tijd kunnen reizen, maar we kunnen wel gedachte-experimenten gebruiken om over de toekomst na te denken. Die gedachten kunnen we bespreken met anderen en met die discussies kunnen we uiteindelijk een antwoord vormen. Daarmee kunnen we ook nadenken welke toekomst we eigenlijk willen en waarom we dat willen.

TIPS VOOR DE LEERKRACHT

- Verwijs naar sciencefictionfilms, die voorspellen eigenlijk ook een beetje hoe de toekomst zou kunnen zijn. Leerlingen krijgen hierdoor een beter idee van hoe we kunnen nadenken over de toekomst.
- Laat leerlingen zelf onderzoeksvragen verzinnen die over de toekomst gaan.

3. BIJ WETENSCHAP IS HET BELANGRIJK OM GOED NAAR ANDEREN TE LUISTEREN, MAAR OOK ZELF KRITISCH TE BLIJVEN.

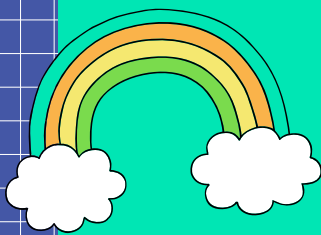
Het is mogelijk om wetenschap alleen uit te voeren, maar dan kunnen we te veel vasthouden aan eigen ideeën. Het is goed om met anderen ideeën te bespreken en te luisteren naar hun ideeën. Dat helpt om verder na te denken en verder te komen met onderzoek. Probeer wel steeds te bedenken of datgene wat anderen zeggen, helpt om het onderzoek te verbeteren. Een kritische houding is belangrijk binnen de wetenschap.

TIPS VOOR DE LEERKRACHT

- Stimuleer discussies in de klas, maar laat leerlingen wel uitpraten en naar elkaar luisteren.
- Geef leerlingen het advies om eerst wat positiefs over iemands idee te zeggen, ook als ze het niet met dit idee eens zijn. Daarna kunnen ze dan iets vertellen over hun eigen ideeën.

GrEaT Idea!

LEERDOELEN

1. De leerling kan uitleggen wat gedachte-experimenten zijn.
2. De leerling weet welke vaardigheden (inleven, luisteren, meedenken en tegendenken) nodig zijn om gedachte-experimenten te kunnen uitvoeren.
3. De leerling komt erachter dat er verschillende soorten markten bestaan.
4. De leerling voert zelf gedachte-experimenten uit.
5. De leerling ontwerpt een eerlijke markt voor verjaardagsfeestjes.
6. De leerling realiseert zich dat niet alles op markten koopbaar mag zijn.

MATERIALEN

- Tekenmaterialen: pennen, groene en rode potloden, puntenslijpers en gummen
- Wit A4-papier (voor elke leerling minstens één vel papier)
- Een bel of een ander herkenbaar kort geluidje
- Bijgevoegde PowerPointpresentatie
- Bijlagen 1 t/m 5:
 1. Werkkaart overzicht les voor de leerkracht
(één keer dubbelzijdig uitprinten op wit A4-papier in zwart/wit)
 2. Werkblad rollenspel 1
(per leerling één keer enkelzijdig printen op blauw A4-papier in zwart/wit)
 3. Werkblad rollenspel 2
(per leerling één keer enkelzijdig printen op geel A4-papier in zwart/wit)
 4. Werkblad rollenspel 3
(per leerling één keer dubbelzijdig printen op groen A4-papier in zwart/wit)
 5. Werkblad kenmerken eerlijke markt
(per twee leerlingen één keer dubbelzijdig printen op wit A4-papier in kleur)

PROTOCOL

TIJDSINDELING

- **60 minuten:** Eerste helft: wat zijn gedachte-experimenten en wat zijn markten.
- **60 minuten:** Tweede helft: gedachte-experimenten uitvoeren en een eerlijke markt voor verjaardagsfeestjes samenstellen

SCRIPT

Vorbereiden aan het begin van de les:

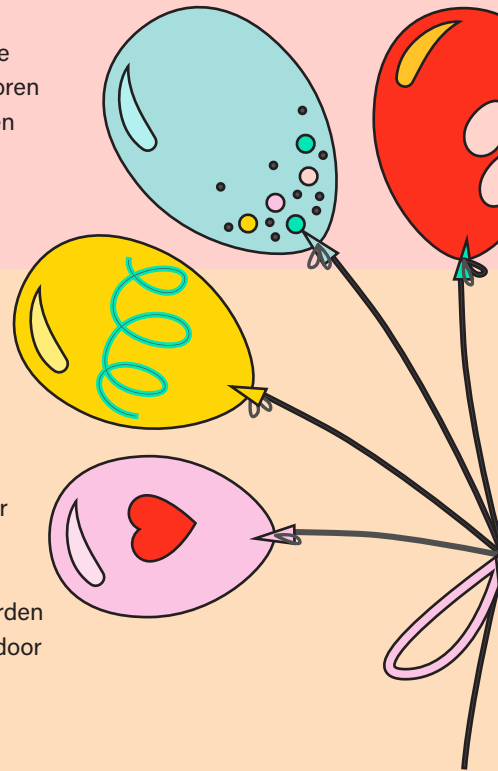
- Zet alvast de powerpointpresentatie klaar.
- Leg de tekenmaterialen, vellen papier en werkbladen klaar zodat die makkelijk te pakken zijn om uit te delen.
- In de eerste bijlage staat een werkkaart met een overzicht van de les. Deze kaart kan worden gebruikt tijdens de les om in een oogopslag te zien wat er bij elke dia wordt besproken.

DIA 1 T/M 3

INLEIDING LES

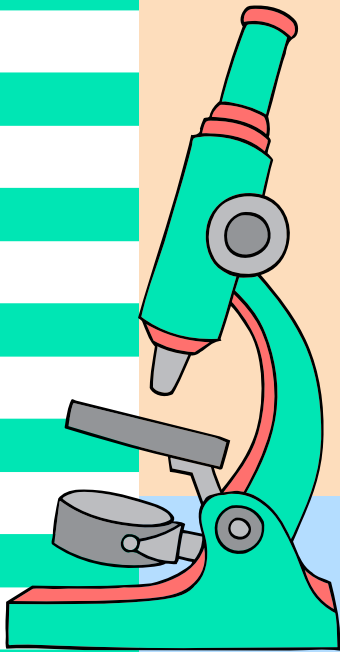
- Vandaag gaan jullie zelf wetenschap doen door verschillende gedachte-experimenten uit te voeren. Wat dit precies zijn, horen jullie straks. Ook gaan jullie je verdiepen in markten en stellen jullie uiteindelijk een eerlijke markt voor verjaardagsfeestjes samen!

DIA 4

WAT IS WETENSCHAP?

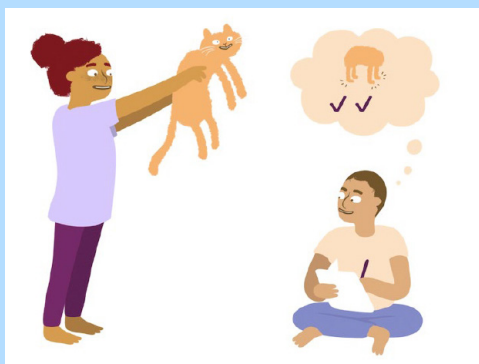
- Voordat we echt beginnen, ben ik benieuwd wat jullie over wetenschap weten. Wie wil daar wat over vertellen?
- * Antwoord: wetenschap gaat over het stellen en beantwoorden van vragen. Maar voordat je een vraag hebt, zie je iets waardoor je die vraag krijgt.

DIA 5

ONDERZOEKSVRAAG EN VOORSPELLING

- Op de dia zie je een voorbeeld. Daar valt het de twee kinderen op dat de kat op haar pootjes terechtkomt als ze valt. Heeft iemand misschien een vraag die opkomt als je dit plaatje ziet?
- * Antwoord: De kinderen op de dia vragen zich af of de kat altijd op haar pootjes terechtkomt.
- Deze vraag is de eerste stap van de onderzoeksmethode. De tweede stap is: voorspellen. Wat zou het antwoord kunnen zijn? Wat denken jullie?

DIA 6

HOE KUN JE EEN VRAAG BEANTWOORDEN?

- Om de vraag te beantwoorden gaan de kinderen onderzoek doen. Dat is de derde stap: testen. Ze gaan een experiment uitvoeren. Hier zie je dat de kinderen de kat meerdere keren laten vallen en kijken of de kat elke keer op haar pootjes terecht komt.

DIA 7

DE COMPLETE ONDERZOEKSMETHODE

- Na het testen weten de kinderen hoe vaak de kat op haar pootjes terecht is gekomen. Misschien kwam de kat elke keer dat de kinderen haar lieten vallen op haar pootjes terecht. Dat zijn dan de resultaten.
- Uit die resultaten kun je vervolgens een conclusie trekken. Die geeft antwoord op de vraag.

DIA 8

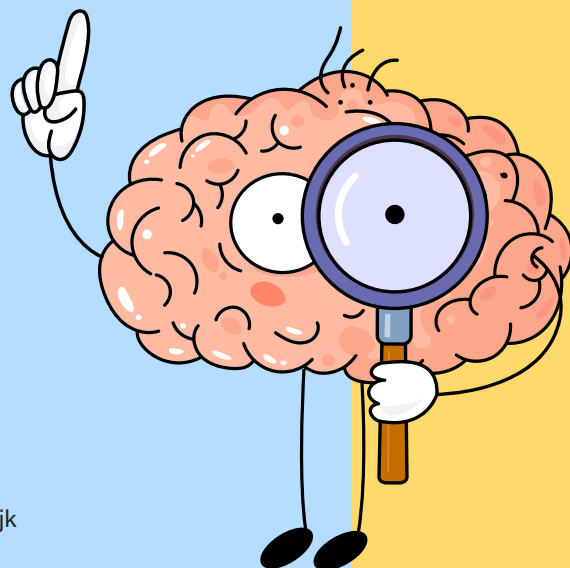
WAT ZIJN GEDACHTE-EXPERIMENTEN?

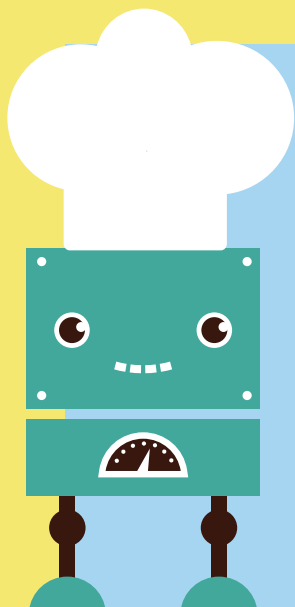
- Heeft iemand een idee wat gedachte-experimenten zijn?

DIA 9 EN 10

KAT LATEN VALLEN IN JE HOOFT

- Jullie hoorden net iets over de onderzoeksmethode. Gedachte-experimenten horen bij de stap 'Testen' van de onderzoeksmethode, maar hierbij ga je niet een experiment doen dat je in een laboratorium kunt uitvoeren. Je gaat eigenlijk verder met de stap 'Voorspellen' van de onderzoeksmethode. Dat is soms nodig, omdat een experiment bijvoorbeeld niet mogelijk is doordat je daarbij iemand pijn kunt doen. Jullie zagen dat twee kinderen steeds een kat laten vallen om uit te zoeken of die steeds op haar pootjes landt. Maar eigenlijk is dat helemaal niet fijn voor de kat. Dan kun je beter het experiment in je hoofd doen: je denkt na over verschillende mogelijkheden en wat het antwoord op een vraag kan zijn.

DIA 11

VRAGEN OVER DE TOEKOMST

- Vragen kunnen ook over de toekomst gaan, zoals: zullen robots later voor ons gaan koken? Je kunt niet in een tijdmachine stappen om dit te ontdekken, maar je kunt wel gedachte-experimenten uitvoeren om een antwoord te krijgen.
- Iets is een gedachte-experiment als je er een zin van kan maken die begint met "Wat nou als...?" of "Stel dat..."

DIA 12

KORT GEDACHTE-EXPERIMENT UITVOEREN

- Jullie mogen nu zelf een gedachte-experiment uitproberen. Jullie krijgen zo een vel papier waar jullie een taart van bovenaf gezien op mogen tekenen.
- Nadat jullie een taart op papier hebben staan, geef ik jullie nieuwe instructies.

* Geef iedereen een A4-papier en tekenmaterialen.

- Heeft iedereen een taart gemaakt? Schrijf dan naast de taart aan wie je een stuk taart wilt geven. Je mag zeven mensen uitkiezen, bijvoorbeeld vrienden, familie, burens. Verdeel daarna de taart in zeven stukken.
- Jullie mogen nu jullie taart omhoog houden. Wie heeft de taart in zeven even grote stukken verdeeld? Waarom heb je dat gedaan? Heb je gevraagd of iedereen een even groot stuk wilt?
- Misschien lust iemand van je visite de taart wel niet of misschien heeft iemand juist veel honger. Wie heeft de taart expres niet in even grote stukken verdeeld? Waarom heb je dat gedaan? Laat je je visite dan kiezen welk stuk ze willen?
- We hebben een gedachte-experiment gedaan over het eerlijk verdelen van een taart. Wat vinden we nou eerlijk? Sommigen denken dat het eerlijk is om de taart in gelijke stukken te verdelen. Anderen denken misschien dat het eerlijk is om de taart in ongelijke stukken te verdelen en bijvoorbeeld de jarige een groot stuk te geven.

DIA 13

HOE WERKT DE WERELD?

- Gedachte-experimenten kun je dus gebruiken om te onderzoeken hoe je iets eerlijk kunt verdelen. Maar je kunt ze ook doen om vragen te beantwoorden zoals: Hoe werkt de wereld? Of: Hoe begrijpen wij mensen de wereld? Je hebt een bepaalde bril waardoor je naar de wereld kijkt. Je ziet dan bepaalde dingen en andere dingen zie je niet. Dan zijn gedachte-experimenten heel handig om verder te denken. Je kunt ook nadenken over hoe iets anders zou kunnen.

DIA 14

BEROEMDE GEDACHTE-EXPERIMENTEN

- Er zijn twee bekende gedachte-experimenten. Eentje heeft te maken met de vleermuis die jullie links zien. Wat voor experiment zou je met een vleermuis kunnen doen?

* Antwoord: Je kunt allerlei vragen onderzoeken, bijvoorbeeld wat er gebeurt als je een vleermuis in een lichte kamer zet. Het zijn namelijk echte nachtdieren. Of waarom ze op hun kop hangen als ze slapen. Ook is er een vraag waarvoor je een gedachte-experiment nodig hebt: Hoe voelt het om een vleermuis te zijn? Wat denken jullie?

- We weten door eerdere experimenten dat vleermuizen in de nacht leven, dat ze heel slecht kunnen zien en dat ze echolocatie gebruiken om hun weg te vinden. Ze maken voortdurend hoge piepgeluidjes, die bijvoorbeeld weerkaatsen van een muur. Er ontstaan dan echo's, waarmee de vleermuizen erachter kunnen komen hoe ver die muur van hen af is. Kun je je voorstellen dat je met deze echolocatie en je vleugels 's nachts rondvliegt om op zoek te gaan naar insecten? En dat je overdag op je kop op zolder hangt? Je kunt het wel een beetje proberen te voelen met bijvoorbeeld een blinddoek op of een virtualrealitybril op, maar je zult nooit echt weten hoe het is om een vleermuis te zijn.

- Wat zien jullie op het rechter plaatje?

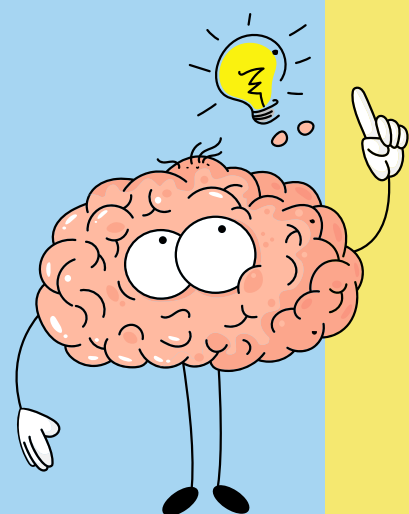
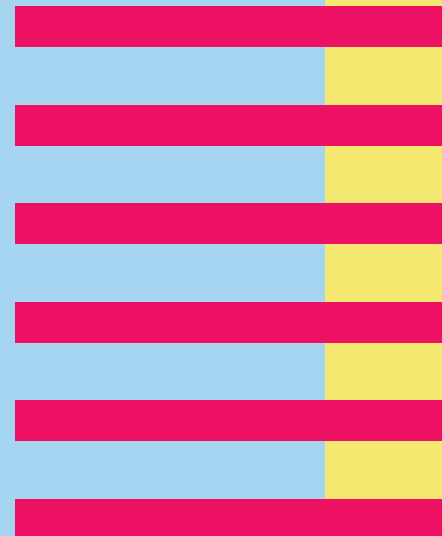
* Antwoord: dit plaatje gaat over een ander gedachte-experiment. Stel je voor: je hersenen worden om een of andere duistere reden uit je lichaam verwijderd en in een vat met vloeistof gelegd. Deze vloeistof zorgt ervoor dat je hersenen direct verbonden zijn met een computer. Die computer geeft je het gevoel dat je een leuk leven hebt, maar je weet eigenlijk niet of dat echt zo is. Zou je dat willen? Wil je liever in een mooie droom of in het echte leven zijn? Overleg eerst maar even met je buurman/buurvrouw.

- Degenen die dit zouden willen proberen mogen aan de rechterkant van het lokaal staan en de degenen die dit echt niet zouden willen mogen aan de linkerkant staan.

* Vraag een paar leerlingen waarom ze aan die kant van het lokaal staan. Laat de leerlingen dan weer naar hun stoel gaan

- Dit kan je natuurlijk niet in het echt testen, want dit is nog erger dan een kat laten vallen. Daarom gebruiken we dit gedachte-experiment.

* Vat samen wat de leerlingen hebben gezegd en zeg erbij dat ze er nu zo over denken, maar nooit zullen weten hoe het echt is.

DIA 15

INTRO OVER MARKTEN

- Jullie hebben nu al een beetje geoefend met gedachte-experimenten, maar straks gaan we echt aan de slag met gedachte-experimenten. Die we straks gaan uitvoeren, gaan over markten.

DIA 16

WAT ZIJN MARKTEN?

- Hier zien jullie markten in de stad. Op een markt komen altijd 3 dingen bij elkaar: (1) mensen die iets willen kopen of hebben; (2) de dingen die ze willen kopen of hebben; (3) mensen die iets willen verkopen.
- Maar markten zijn niet altijd plekken. Soms hebben we het over een onlinemarkt. Weten jullie wat dat is?
- * Antwoord: een onlinemarkt is geen plek waar iedereen lopend, met de fiets of op een andere manier naartoe gaat, maar het is een website, app of iets anders digitaals waar verschillende dingen worden verkocht.
- Wat zijn de risico's van online een product kopen?
- * Antwoord: het kan zo zijn dat je het product niet krijgt of niet op tijd krijgt.
- Wat zijn de voordelen van online een product kopen?
- * Antwoord: als het product dat je graag wilt hebben alleen in een andere stad te koop is, kan het handiger zijn om dit online te kopen. Dat scheelt jou tijd.

DIA 17

VOORBEELDEN VAN MARKTEN

- Hier staan een aantal voorbeelden van markten die geen echte plekken zijn.
- Wat betekent: 'Die nieuwe game is nog niet op de markt'?
- * Antwoord: die nieuwe game is nog niet te koop.
- En wat wordt bedoeld met: 'Die uitvinding is een gat in de markt!'
- * Antwoord: dit betekent dat die uitvinding nog niet te koop is, maar dat het een goed idee is om die te verkopen omdat veel mensen het interessant zullen vinden
- Wat is de betekenis van: 'De markt voor mondkapjes is heel snel enorm gegroeid!'
- * Antwoord: dit betekent dat er in korte tijd veel mensen mondkapjes wilden hebben en die ook te koop kwamen. Voor de coronatijd droeg bijna niemand een mondkapje. Maar in de coronatijd groeide de markt. Plotseling werden er veel mondkapjes geproduceerd en verkocht.
- Wat zijn een huwelijksmarkt en een datingmarkt?
- * Antwoord: vrouwen en mannen kunnen via deze markten zoeken naar iemand die ze leuk vinden. Bij de huwelijksmarkt gaat het vooral om iemand waarmee ze uiteindelijk willen trouwen. Deze markten gaan dus niet over spullen en eigenlijk ook niet over kopers en verkopers. En het zijn geen echte plekken, maar bijvoorbeeld een app of een website waar mensen op zoek kunnen gaan naar een partner.

DIA 18

SAMENVATTING MARKTEN

- Markten zijn dus een manier waarop we het kopen en verkopen van dingen hebben geregeld met elkaar. Dit hoeft niet altijd op plekken te gebeuren, maar kan ook online.
- Het gaat om vraag en aanbod. Wat wordt hiermee bedoeld?

* Antwoord: de koper zorgt voor de vraag, die wil iets hebben. De verkoper geeft het aanbod, die zorgt ervoor dat iets te koop is. Dit zijn de twee kanten van markten.

- Als koper heb je ook vrije keuze. Je kunt niet gedwongen worden om iets te kopen. Je mag zelf kiezen of je iets koopt of niet, bijvoorbeeld omdat je het te duur vindt.
- De mensen die iets willen verkopen krijgen concurrentie. Dit zijn andere verkopers die hetzelfde ding verkopen. Als je iets te duur aanbiedt, dan zullen mensen op zoek gaan naar een andere verkoper die het product goedkoper verkoopt.

DIA 19 EN 20

GEREEDSCHAPSKIST VOOR GEDACHTE-EXPERIMENTEN

- Jullie zijn bijna klaar om echt aan de slag te gaan met de gedachte-experimenten over markten. Jullie hebben alleen nog een gereedschapskist nodig. En die gereedschapskist ben je zelf! Voor de gedachte-experimenten moet je inleven, luisteren, meedenken en tegendenken. Dat doe je allemaal met je hoofd.
- Wie heeft een voorbeeld waarbij je een inleefhoofd nodig hebt?

* Antwoord: bijvoorbeeld als je zus of broer boos is omdat jij het laatste snoepje hebt gepakt. Jij bent blij dat je een snoepje hebt maar als je aan je zus of broer denkt, kun je je wel inleven in dat zij of hij boos is. Je neemt dus gevoelens en emoties mee als je je inleefhoofd gebruikt.

- Een luisterhoofd is belangrijk omdat je ook de ideeën en meningen van anderen goed moet horen. Je moet hen daarvoor laten uitpraten.
- Een meedenkhoofd heb je nodig om te begrijpen wat anderen tegen je zeggen. Je probeert te bedenken waarom zij hiermee gelijk hebben.
- Dan hebben we het laatste gereedschap, een tegendenkhoofd, nog over. Wie wil uitleggen wanneer je dit gebruikt?

* Antwoord: een tegendenkhoofd gebruik je om na te denken of wat anderen hebben gezegd wel echt klopt. Hoe denk je er zelf over? Je bent dan kritisch en denkt na of je het ook anders kunt zien.

DIA 21

UITLEG UITVOER GEDACHTE-EXPERIMENTEN

- We gaan nu drie gedachte-experimenten over markten uitvoeren! Bij elk gedachte-experiment gaan we eerst samen het verhaaltje dat erbij hoort lezen. Jullie kunnen dan vragen stellen voordat jullie in een groepje gaan nadenken, luisteren naar elkaar en praten met elkaar. Daarna gaat er een bel [of ander geluid] af en mogen jullie kort op jullie blaadje opschrijven wat jullie zelf denken en vinden. Dit hoeft dus niet hetzelfde zijn als je groepsleden. Uiteindelijk gaat er nog een bel [of ander geluid] af en gaan we even samen met de hele klas napraten. .

DIA 22 EN 23

EXPERIMENT 1

1

- Verdeel de leerlingen in groepjes van vier en geef iedereen rollenspel 1 op blauw papier. Lees voor wat er op het papier staat.
- Zijn er vragen over dit eerste experiment?
- Jullie mogen nu in jullie groepje nadenken en overleggen wie het beste de taart kan regelen: jij bij de bakker in de wijk of je niet in het centrum. Als jullie de bel [of ander geluid] horen, mogen jullie je keuze opschrijven. Je kan als groepje hetzelfde antwoord hebben, maar je kan ook beslissen dat je het niet eens bent met elkaar.

* Loop langs de groepjes en stel vragen om de leerlingen op weg te helpen. Bijvoorbeeld: vind je het contact met de bakker in de buurt belangrijk? Of vind je het belangrijker om veel keuze te hebben? Laat na ongeveer vijf minuten de bel [of ander geluid] afgaan.

- Jullie mogen nu opschrijven of je zelf de taart gaat regelen of je niet in het centrum. Schrijf ook op waarom je hiervoor kiest.

DIA 24

NAPRATEN OVER EXPERIMENT 1

* Als je ziet dat de meeste leerlingen klaar zijn met schrijven, laat je weer de bel [of ander geluid] afgaan.

- Jullie mogen nu stoppen met schrijven. Willen de groepjes waarbij iedereen het met elkaar eens was gaan staan? Welk antwoord hebben jullie gekozen en waarom?
- Jullie mogen weer gaan zitten. Nu mogen de groepjes gaan staan waarbij niet iedereen het met elkaar eens was. Hebben jullie begrepen waarom iemand uit jullie groepje een ander antwoord heeft gegeven? Welke redenen werden er voor de keuzes gegeven? Zijn er anderen die deze reden ook hadden?

* Als de leerlingen verschillende antwoorden hebben gegeven, vat je die samen en geef je aan dat er verschillende redenen zijn om taart te halen in je eigen wijk of juist in het centrum. Als de leerlingen dezelfde antwoorden hebben gegeven, vat je die redenen samen en vraag je of er ook redenen zijn dat je zelf in eigen wijk/je niet in het centrum taart haalt.

DIA 25

EXPERIMENT 2

2

* Geef iedereen rollenspel 2 op geel papier. Lees voor wat er op het papier staat.

- Hebben jullie vragen?
- Praat weer in jullie groepje over dit experiment. Luister goed naar elkaar en bepaal zelf welke bakker jullie zouden kiezen voor de taart. Als jullie de bel [of ander geluid] horen, mogen jullie je keuze opschrijven.
- Loop weer langs de groepjes en stel vragen. Bijvoorbeeld: Wat is het verschil tussen de banketbakkers? Waarom zou je voor banketbakker Eerlijk Brood kiezen? En waarom juist voor banketbakker Zoete Broodjes? Vinden jullie het belangrijker dat je minder voor taart betaalt of dat de bezorgers meer geld krijgen? Laat na ongeveer vijf minuten de bel [of ander geluid] afgaan.
- Jullie mogen nu opschrijven voor welke banketbakker je kiest en waarom je daarvoor kiest.

DIA 26

NAPRATEN OVER EXPERIMENT 2

* Als je ziet dat de meeste leerlingen klaar zijn met schrijven, laat je weer de bel [of ander geluid] afgaan.

- Stop met schrijven. De leerlingen die voor Eerlijk Brood kiezen, mogen aan de rechterkant van het lokaal gaan staan. De leerlingen die voor Zoete Broodjes kiezen, mogen aan de linkerkant gaan staan.

* Vraag een aantal leerlingen waarom ze voor Eerlijk Brood kiezen en anderen waarom ze voor Zoete Broodjes kiezen.

- Jullie mogen weer gaan zitten.

* Vat uiteindelijk samen wat de leerlingen hebben gezegd.

DIA 27

EXPERIMENT 3

* Deel rollenspel 3 op groen papier uit.
Lees voor wat er op het papier staat.

- Zijn er vragen?
- Bespreek in je groepje wat jullie zouden doen als jullie sorry moesten zeggen. Als jullie de bel [of ander geluid] horen, mogen jullie je eigen keuze opschrijven.

* Loop weer langs de groepjes en stel vragen. Bijvoorbeeld: Zou jij het prima vinden als je een kaart van je beste vriend(in) krijgt die eigenlijk is geschreven door zijn of haar zus? Maakt het nog uit of die zus daar geld voor heeft gekregen of niet? Hoe zou jouw moeder reageren als ze hoort dat je je broer hebt betaald om sorry tegen oma te zeggen? Wat zou jij ervan vinden als je later hoort dat toch iemand anders dan je broer van jouw verjaardagstaart heeft gesnoept? Zou jij sorry zeggen voor iets wat je niet hebt gedaan? Laat na ongeveer vijf minuten de bel [of ander geluid] afgaan.

- Jullie mogen nu jullie antwoord opschrijven.

DIA 28

NAPRATEN OVER EXPERIMENT 3

* Als je ziet dat de meeste leerlingen klaar zijn met schrijven, laat je weer de bel [of ander geluid] afgaan.

- Jullie mogen jullie pen of potlood neerleggen. Willen degenen die kiezen voor optie 1: je betaalt je broer 3 euro om tegen oma sorry te zeggen in jouw plaats, gaan staan? Waarom kiezen jullie hiervoor?

* Vraag ook of ze denken dat oma het erg zou vinden als de broer sorry zegt, in plaats van degene die echt schuldig is.

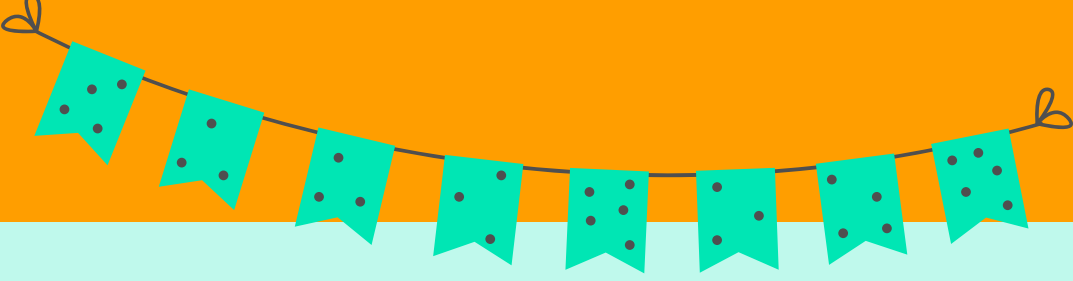
- Degenen die kiezen voor optie 2: je betaalt je beste vriend 3 euro om namens jou een verjaardagskaart voor oma te schrijven waar ook sorry op staat, mogen nu gaan staan. De anderen mogen gaan zitten. Waarom kiezen jullie voor optie 2?

* Laat ze ook nadenken over de vraag of ze zelf voor geld een kaart namens iemand anders zouden schrijven.

- Jullie mogen weer gaan zitten.
- Wie zou er zelf bij oma langsgaan om sorry te zeggen? Waarom zou je dat doen?

* Vat samen wat de leerlingen hebben gezegd.

DIA 29 EN 30

EEN EERLIJKE MARKT VOOR VERJAARDAGSFEESTJES

- Als jullie een markt voor jullie eigen verjaardagsfeestje zouden mogen ontwerpen, hoe zou die er dan uitzien? Jullie mogen in tweetallen bedenken wat je allemaal op zo'n markt kunt kopen. Dit mogen jullie op het papier dat ik jullie zo geef beschrijven.
- * Verdeel de leerlingen in tweetallen en deel het werkblad Kenmerken eerlijke markt en groene en rode kleurpotloden uit. Loop rond voor vragen en ga na tien minuten verder met de discussie.
- Nu ben ik wel benieuwd: wat is een eerlijke markt volgens jullie? Wie wil daar wat over vertellen?
- * Laat de leerlingen vertellen en vraag welke dingen volgens de leerlingen niet thuis horen op markten? Probeer kernthema's met de leerlingen te identificeren, bijvoorbeeld: in principe is alles koopbaar als mensen er maar niet onder lijden en als het maar niet sociale relaties vervangt.

DIA 31 EN 32

WAT VONDEN JULLIE ERVAN?

- Jullie hebben gedachte-experimenten uitgevoerd en daarbij goed geluisterd naar elkaar, maar ondertussen zijn jullie ook heel kritisch gebleven en hebben jullie een eigen mening gevormd. Daarna konden jullie een markt voor je eigen verjaardagsfeestje samenstellen die misschien wel eerlijker is dan de markten die we nu kennen. Wat vonden jullie ervan? Wat hebben jullie geleerd?

